

ÖĞRETMEN ADAYLARININ GENEL ÖZ-YETERLİK İNANÇLARININ İNCELENMESİ

Arş. Gör., İbrahim Uysal
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ibrahimuysal@ibu.edu.tr

Öğretmen, Selin Kösemem
MEB
selin_kosemen@hotmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarını yaş, cinsiyet, sınıf ve bölüm değişkenleri açısından incelemektir. Tarama modelinin kullanıldığı bu çalışmada, araştırma grubunu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 117 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Sherer ve arkadaşları (1982) tarafından geliştirilen Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlanan Genel Öz Yeterlik Ölçeği (GÖYÖ) kullanılmıştır ve nicel veriler 2012-2013 öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem için t testi ve Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının genel öz-yeterlilik inançlarının cinsiyet, yaş, sınıf ve bölüm değişkenleri açısından anlamlı şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: öğretmen adayları, genel öz-yeterlik, öz-yeterlik inancı

ANALYSIS OF THE PRE-SERVICE TEACHERS' GENERAL SELF-ESTEEM BELIEFS

Abstract

Purpose of this study is to analyse pre-service teachers' general self-esteem beliefs in terms of age, sex, class and department variables. In this survey model used study, research group consists of 117 pre-service teachers studying in AİBÜ Education Faculty. In this study General Self-Esteem Scale (GSES) which is developed by Sherer and his friends (1982) and adapted into Turkish culture by Yıldırım and İlhan (2010) is used as a data collecting appliance. And quantitative datas are collected 2012-2013 academic year fall semester. In the analysis of data t test and Kruskal wallis H- test is used for random samples. At the end of the research it is found that pre-service teachers' general self-esteem beliefs don't changes according to age, sex, class and department variables.

Key Words: pre-service teachers, general self-esteem, self-esteem belief

GİRİŞ

Geçen 20 yıl boyunca öz-yeterlik eğitim, psikoloji gibi alanlarda yoğun şekilde çalışılan bir konu haline gelmiştir (Scherbaum, Cohen-Charash & Kern, 2006). Öz-Yeterlik Bandura (1977)' nın Sosyal Öğrenme Kuramında yer verdiği bir kavram olarak ortaya çıkmıştır ve Bandura (1997)' ya göre öz-yeterlik "bireyin, belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı" dır (Akt. Aşkar ve Umay, 2001).

Öz-yeterlik bireyin yeteneklerinden ziyade bu yeteneklere olan inancıyla ilgilidir (Akkoyunlu, Orhan ve Umay, 2005). Öz-yeterliğin önceki deneyimler, dolaylı yaşantılar, olumlu dönütler gibi durumlardan beslendiğini de söylemek mümkündür (Yıldırım ve İlhan, 2010). Ayrıca öz-yeterliğin etkinliklerin seçimi, güçlüklerle mücadele, çaba gösterme ve performans üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Aşkar ve Umay, 2001).

Korkmaz (2004)' a göre "Öz-yeterlik inançları insanların kendileri için belirledikleri amaçları, bu amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba harcayacaklarını, amaçlarına ulaşmak için karşılaştıkları güçlüklerle ne kadar süre yüz yüze kalabileceklerini ve başarısızlık karşısındaki tepkilerini etkilemektedir" (Akt. Aksu, 2008) Genel anlamda öz-yeterlik inancının bireyin motivasyonu, hisleri, düşünceleri ve davranışlarını etkilediğini söyleyebiliriz. Öz-yeterlik inancı da aynı şekilde bireyin başarılarından etkilenmektedir. Bireyin önceki başarıları onun öz-yeterlik inancını yükselten en önemli faktörlerden biridir (Akkoyunlu ve diğ., 2005). Son yıllarda öz-yeterliğin bir türü olan genel öz-yeterlik kavramı geliştirilmiştir (Scherbaum ve diğ., 2006). Genel öz-yeterlik bireyin geniş çaptaki stresli ve zorlu durumlarla başa çıkabilme yetisidir diyebiliriz (Luszczynska, Scholz & Schwarzer, 2005). Genel öz-yeterlik bireyin zorlu durumlarla başa çıkabilmesi için gerekli olan kaynağı bulabileceğine inandırıcı şekilde bir açıklama yapmak da mümkündür. Kısacası genel öz-yeterlik bireyin yeteneklerine olan inandırıcıdır (Scherbaum ve diğ., 2006).

Genel öz-yeterlik kavramı bir çok araştırmacı (Brink, Alsen, Herlitz, Kjellgren & Cliffordson, 2012; Chen, Gully & Eden, 2004; Endler, Speer, Johnson & Flett, 2001; Luszczynska, Gutierrez-Dona & Schwarzer, 2005; Luszczynska ve diğ., 2013; Matsuo, Murotake, Kim, Akiba, Shimojo, Kim & Tanaka, 2010; Scholz, Dona, Sud & Schwarzer, 2002; Skaret, Kvale & Raadal, 2003) tarafından incelenmiştir.

Genel öz-yeterliğin, öz-yeterliğin genel bir değerlendirmesi olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bunun yanı sıra genel öz-yeterliğin bireyin farklı alanlardaki davranışını yordamaya yarayan, ölçülebilir bir özellik olduğunu söyleyebiliriz (Aypay, 2010). Genel öz-yeterliği ölçmek üzere Chen ve diğ. (2001), Schwarzer & Jerusalem (1995) ve Sherer, Maddux, Mercandante, Prentice-Dunn, Jacobs & Rogers (1982) tarafından ölçek geliştirilmiştir (Akt. Aypay, 2010).

Literatür incelendiğinde Endler ve diğ. (2001); Yıldırım ve İlhan, (2010); Tian, Hasking & Phillips (2007)' nin araştırmalarında Sherer ve diğ. (1982) tarafından oluşturulan ölçeği kullandıkları görülmektedir. Ayrıca Sherer ve diğ. (1982)' ne ait ölçeğin Scherbaum ve diğ. (2006) tarafından Chen vd. (2001), Schwarzer & Jerusalem (1995) ile Sherer ve diğ. (1982) ölçeklerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmada kullanıldığını görmekteyiz.

Genel öz-yeterliğin incelenmesi amacıyla literatürde lisans ve lisansüstü öğrenciler (Aypay, 2010), okul müdürleri (Okutan ve Kahveci, 2012), 18 yaş üzerinde en az ilkökul mezunu bireyler (Yıldırım ve İlhan), lisans öğrencileri (Chen ve diğ., 2004; Endler ve diğ., 2001; Song & Chon, 2012; Scherbaum ve diğ., 2006), 18-60 yaş arası bireyler (Hasking & Phillips, 2007), farklı uluslardan bireyler (Luszczynska, Dona & Schwarzer, 2005; Luszczynska ve diğ., 2005; Scholz ve diğ., 2002), kalp krizi geçiren bireyler (Brink ve diğ., 2012) üzerinde çalışıldığı görülmektedir.

Aypay (2010); Scholz, vd. (2002); Brink, vd. (2012) genel öz-yeterlikle ilgili olarak yaptıkları çalışmada cinsiyetin genel öz-yeterliği anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşırken; Yıldırım ve İlhan (2010); Endler, vd. (2001) cinsiyetin genel öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aypay (2010); Scholz, vd. (2002) yaşın genel öz-yeterliği anlamlı şekilde etkilediğini bulurken, Brink vd. (2012); Yıldırım ve İlhan (2010) yaşın genel öz-yeterliği anlamlı bir şekilde etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Okutan ve Kahveci (2012) okul müdürleri üzerinde yaptığı çalışmada yüksek genel öz-yeterlik düzeyine rastlamıştır. Bu araştırma bulguları doğrultusunda araştırmanın amaçları belirlenmiştir.

Öz yeterlik inancı bireyin hoşuna gitmeyen durumlarla karşılaştığında ortaya koyduğu mücadele gücüne ve ne kadar süre bu sorunlarla yüz yüze kalabildiğine işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle açıklanacak olursa yeteneklerine güvenmeyen bir kişi sorunlarla mücadele etmekten vazgeçerken yeteneklerine tam olarak inanan kişi sorunlarla yüzleşebilecek ve sorunu çözmek için daha fazla mücadele edecektir. Bu açıardan ele alındığında öğretmenlerin öz-yeterlik düzeylerinin yüksek olmasının gerektiğini ve bunun da öğretimin etkililiğini sağlayacağını söylemek yanlış olmaz (Bıkmaz, 2004; Azar, 2010).

Öğretmenlerin genel öz-yeterliği öğrencilerin derse karşı tutumlarında ve öğrenme-öğretme durumlarında etkili olabilecek bir faktördür. Ayrıca öz-yeterliği yüksek olmayan bir öğretmenin otorite olabilmesi ve öğrencilere

güven vermesi zordur (Aksu, 2008). Bu nedenle araştırmada öğretmenlerin güçlükleri aşabilmesi için gerekli olan inancı incelenmiştir (Demirel, 2012).

Bu araştırmanın genel amacı öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik seviyelerini belirlemektir. Araştırmada öğretmen adaylarının genel öz-yeterliğinin cinsiyetlerine, yaşlarına, bölümlerine ve sınıflarına göre değişiminin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının belirlenmesi için bir durumu var olan şekliyle olabildiğince iyi bir şekilde betimlemeyi amaçlayan tarama modeli kullanılmıştır. Çok sayıda bireyden oluşan bir evreni temsil etmesi düşünülen bir örneklem üzerinde çalışılması gerektiğinden genel tarama modellerine başvurulmuştur. Ayrıca araştırmada iki ya da daha çok değişkenin birlikte değişimi ve varlığı incelenildiği için ilişkisel tarama modelinin kullanımı uygun görülmüştür.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 2012-2013 öğretim yılı güz döneminde öğrenim gören 117 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Tablo 1: Örneklem İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kadın	74	63,2
	Erkek	43	36,8
Bölüm	Reh. ve Psk. Dan.	33	28,2
	Sınıf	24	20,5
	Böte	33	28,2
	Türkçe	27	23,1
Yaş	18-19	23	19,7
	20-21	57	48,7
	22 ve üstü	37	31,6
Sınıf	I. Sınıf	19	16,2
	II. Sınıf	33	28,2
	III. Sınıf	29	24,8
	IV. Sınıf	36	30,8
Toplam		117	100

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının cinsiyet, bölüm, yaş ve sınıflara göre dağılımları incelendiğinde: Kadın katılımcıların çalışma grubunun %63,2'sini (n=74), erkek katılımcıların ise grubun %36,8'ini (n=43) oluşturduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının bölümleri incelendiğinde %28,2'sinin (n=33) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, %20,5'inin (n=24) Sınıf Öğretmenliği, %28,2'sinin (n=33) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği ve %23,1'inin (n=27) Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların yaşa göre dağılımları incelendiğinde 18-19 yaş aralığının grubun %19,7'sini (n=23), 20-21 yaş aralığının grubun %48,7'sini (n=57) ve 22 ve üzeri yaş aralığının grubun %31,6'sını (n=37) oluşturduğu görülmektedir. Sınıf düzeyine göre yapılan dağılım ise I. Sınıf öğrencilerinin

grubun %16,2' sini (n=19), II. Sınıf öğrencilerinin grubun %28,2' sini (n=33), III. Sınıf öğrencilerinin grubun %24,8' ini (n=29) ve IV. Sınıf öğrencilerinin grubun %30,8' ini (n=36) oluşturduğunu göstermektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı Sherer ve arkadaşları (1982) tarafından geliştirilen Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlanan Genel Öz Yeterlik Ölçeğidir (GÖYÖ). Ayrıca katılımcıların cinsiyet, bölüm, yaş ve sınıf bilgilerini almak üzere kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Genel Öz-Yeterlik Ölçeği (GÖYÖ) Sherer ve arkadaşları (1982) tarafından 23 madde olarak oluşturulmuştur. Sosyal Öz-yeterlik ve özgül bir davranış alanına işaret etmeyen Genel Öz-Yeterlik olmak üzere iki faktörlü bir yapıdan oluşan ölçek özgün haliyle 14 derecelidir. Ölçek Sherer & Adams (1983) tarafından yapılan bir araştırma ile 5' li likert tipi ölçeğe çevrilmiş olup ölçekte puanların artması öz-yeterliliğin artması anlamına gelmektedir. Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından yapılan çalışmada Magaletta ve Oliver (1999) tarafından 17 madde haline getirilen Genel Öz-Yeterlik Ölçeği Türk Kültürüne uyarlanmıştır (Akt. Yıldırım ve İlhan, 2010). Bu süreçte araştırmacılar psikoloji, psikiyatri, dilbilim ve sosyoloji alanında uzman akademisyenlerden destek alarak ölçeği kültüre uygunluk, anlaşılabilirlik ve amaca uygunluk açısından değerlendirmişlerdir. Yıldırım ve İlhan (2010) Genel Öz-Yeterlik Ölçeğinin ölçüt dayanaklı geçerliğini belirlemiş ayrıca faktör yapısını belirlemek üzere açımlayıcı faktör analizi ve varimax rotasyonu kullanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları öz-değeri 1'den büyük 3 faktöre işaret etmektedir. Ayrıca test- tekrar test, iki yarım güvenilirliği ve cronbach alpha katsayısı ile güvenilirliğe ilişkin kanıtlar elde edilmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ilişkin pearson korelasyon katsayısı orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r=.80, p<.001$)' dir. Çalışmaya ilişkin alfa katsayısı ise $.80 (\alpha>.60)$ olarak bulunmuştur ve iki yarım güvenilirliği ise $.77$ olarak belirlenmiştir. İki yarım güvenilirliği ve cronbach alfa katsayıları ölçeğin güvenilir (Kalaycı, 2006) olduğuna işaret etmektedir (Yıldırım ve İlhan, 2010).

Araştırmada elde edilen verilerin geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Güvenirliğe ilişkin hesaplanan cronbach alfa katsayısının $.625 (\alpha>.60)$ olduğu bulunmuştur. Buna göre örneklem üzerinde hesaplanan cronbach alpha katsayısına göre ölçeğin güvenilir (Kalaycı, 2006) olduğunu söylemek mümkündür. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları ise öz-değeri 1' den büyük 4 faktöre işaret etmektedir. KMO sonuçları yapılan faktör analizinin çok iyi bir şekilde kullanılabilirliğini göstermiştir (Field, 2009). Barlett testine göre ise bu testin anlamlı olduğunu söylemek mümkündür ($p=.000<.05$).

Tablo 2: Maddelerin Her Bir Faktöre İlişkin Faktör Yükleri

	1	2	3	4
M1	-,466	,492	,415	,084
M2	,254	,371	-,668	,130
M3	-,437	,460	-,174	,188
M4	,660	-,003	,032	,481
M5	,645	,262	-,313	-,040
M6	,761	,122	-,099	-,285
M7	,564	,431	,315	-,111
M8	-,290	,634	-,280	-,203
M9	-,538	,328	,319	,264
M10	,702	,105	,146	-,189
M11	,688	,190	,274	-,016
M12	,675	,195	,133	-,117
M13	-,355	,466	-,072	,260
M14	,630	,033	,121	,543

M15	-,653	,299	,242	-,338
M16	,667	,084	,183	,036
M17	,671	,211	,014	-,166

Tablo 2' de her bir maddenin her bir faktöre ilişkin faktör yükleri gösterilmiştir. Yapılan analiz sonuçları Faktör 1' in varyansın %34,488' ini, Faktör 2' nin varyansın %10,673' ünü, Faktör 3'ün varyansın %7,426' sını ve Faktör 4'ün varyansın %6,192' sini açıkladığını göstermektedir.

Tablo 3' de maddelerin faktör yüklerini gösteren tabloya yer verilmiştir.

Tablo 3: Maddelerin Faktör Yükleri

Maddeler	Faktör Yükleri
1. Planlar yaparken, onları hayata geçirebileceğimden eminimdir.	,639
2. Sorunlarımdan biri, bir işe zamanında başlayamamamdır.	,665
3. Eğer bir işi ilk denemede yapamazsam, başarana kadar uğraşırım.	,469
4. Belirlediğim önemli hedeflere ulaşmada, pek başarılı olamam.	,668
5. Her şeyi yarım bırakırım.	,584
6. Zorluklarla yüz yüze gelmekten kaçınırım.	,685
7. Eğer bir iş çok karmaşık görünüyorsa onu denemeye bile girişmem.	,616
8. Hoşuma gitmeyen bir şey yapmak zorunda kaldığımda onu bitirinceye kadar kendimi zorlarım.	,605
9. Bir şey yapmaya karar verdiğimde hemen işe girişirim.	,568
10. Yeni bir şey denerken başlangıçta başarılı olamazsam çabucak vazgeçerim.	,561
11. Beklenmedik sorunlarla karşılaştığımda kolayca onların üstesinden gelemem.	,585
12. Bana zor görünen yeni şeyleri öğrenmeye çalışmaktan kaçınırım.	,525
13. Başarısızlık benim azmimi arttırır.	,416
14. Yeteneklerime her zaman çok güvenmem.	,708
15. Kendine güvenen biriyim.	,688
16. Kolayca pes ederim.	,487
17. Hayatta karşıma çıkacak sorunların çoğuyla baş edebileceğimi sanmıyorum.	,523

Açımlayıcı faktör analizi sonucu faktör yükleri Tablo 3.' de gösterilmiştir. Analiz sonucu faktör yüklerinin .416 ile .708 arasında değiştiğini göstermektedir. Yapılan analizler sonucu faktörlerin toplam varyansın %58,779' unu açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada öğretmen adaylarından oluşan çalışma grubundan elde edilen veriler SPSS 20.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, yaş, bölüm ve sınıf değişkenleriyle ilişkisi bağımsız örneklem için t testi ve Kruskal Wallis H-Testi ile incelenmiştir. Genel öz-yeterlik inancının cinsiyet ile ilişkisi erkek ve kadın katılımcı sayılarının 30'un üzerinde olması nedeniyle ilişkisiz örneklem için t testi ile incelenmiştir. Yaş, bölüm ve sınıf değişkenlerinin genel öz-yeterlikle ilişkisi ise değişkenlere ait alt grupların 30' dan az sayıda katılımcıdan oluşması nedeniyle Kruskal Wallis H Testi ile incelenmiştir. Tüm analizlerde %5' lik hata payı göz ardı edilmiş olup bu durum dikkate alınarak anlamlılık düzeyi yorumlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde öğretmen adaylarının genel öz-yeterliğine ilişkin elde edilen veriler üzerinden yapılan istatistiksel işlemler gösterilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda, verilere ilişkisiz örneklemeler için t testi ve Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır.

Öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarına ilişkin betimsel istatistiklere Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Genel Öz-Yeterliğine İlişkin Betimsel İstatistikler

N	\bar{X}	ss	Maksimum	Minumum
8	46,29	7,40	70	26

Tablo 4'de öğretmen adaylarına ait sonuçlar incelendiğinde 0-85 puan aralığında değerler alınabilen ölçekte ortalamanın $\bar{X}=46,29$ olduğu görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının orta seviyede olduğu görülmektedir. Uygulama sonucunda öğretmen adaylarının aldığı en yüksek puanın 70 ve en düşük puanın 26 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre genel öz-yeterlik inançları incelenmiş ve analiz sonuçlarına Tablo 5'de yer verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Genel Öz-Yeterliğine İlişkin T Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	t	sd	p
Kadın	74	46,07	0,426	115	0,671
Erkek	43	46,67			

Tablo 5 'de öğretmen adaylarının cinsiyete göre genel öz-yeterlik inançlarına ilişkin analiz sonuçları; erkek öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançları ile kadın öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını, $t(115)=0,426$ $p=0,671 > .05$ göstermiştir. Yapılan analiz doğrultusunda erkek öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının ($\bar{X}=46,67$), kadın öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarından ($\bar{X}=46,07$) yüksek olduğunu belirtebiliriz.

Öğretmen adaylarının yaşa göre genel öz-yeterlik inançları incelenmiş ve analiz sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Yaşa Göre Genel Öz-Yeterliğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Unvan	N	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p	Anlamlı Fark
18-19	23	52,02				
20-21	57	64,83	2	3,362	0,186	-
22 ve üstü	37	54,35				

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inancının yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir, $X^2(sd=2, n=117)=3,362$, $p > .05$. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek sıra ortalamasına 20-21 yaş aralığındaki bireylerin sahip olduğu, bu sırayı 22 yaş ve üstünün izlediği, en düşük sıra ortalamasına ise 18-19 yaş aralığındaki bireylere ait olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının bölüme göre genel öz-yeterlik inançları incelenmiş ve analiz sonuçlarına Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Bölüme Göre Genel Öz-Yeterliğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Unvan	N	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p	Anlamlı Fark
Pdr	33	57,98				
Sınıf	24	65,25	3	1,866	0,601	-
Böte	33	53,47				
Türkçe	27	61,44				

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inancının bölüme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir, $X^2(sd=3, n=117)=1,866, p>.05$. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek sıra ortalamasına sınıf öğretmenliğinin en düşük sıra ortalamasına ise bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenliğinin sahip olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının sınıfa göre genel öz-yeterlik inançları incelenmiş ve analiz sonuçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Sınıfa Göre Genel Öz-Yeterliğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Unvan	N	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p	Anlamlı Fark
I.Sınıf	19	62,79				
II.Sınıf	33	57,98	3	0,468	0,926	-
III.Sınıf	29	60,40				
IV.Sınıf	36	56,81				

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inancının sınıfa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir, $X^2(sd=3, n=117)=0,468, p>.05$. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek sıra ortalamasına I. Sınıftaki öğretmen adaylarının, en düşük sıra ortalamasına ise IV. Sınıftaki öğretmen adaylarının sahip olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, yaş, sınıf ve bölüm değişkenleri açısından farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öz-yeterlik ve genel öz-yeterlik inançlarının cinsiyete göre değişmediği bulgusu birçok araştırma (Altunçekiç, Yaman ve Koray, 2005; Azar, 2010; Çetin, 2007; Ekici, 2008; Endler, vd. (2001): Milner ve Woolfolk-Hoy, 2002; Oğuz ve Topkaya, 2008; Saracaloğlu, Karasakaloğlu ve Gencel, 2010; Şensoy ve Aydoğdu, 2008; Yenice, 2012; Yıldırım ve İlhan, 2010) bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Bu bulgu öğretmen adaylarının kadın ya da erkek olmalarının öz-yeterlikleri üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermektedir, bunun anlamı erkek ve kadın öğretmen adaylarının kendilerini aynı yeterlikte görmeleridir. Anlamlı bir fark bulunmamasına rağmen erkeklerin genel öz-yeterlik inancı kadınlara göre daha yüksek çıkmıştır. Bununla birlikte genel öz-yeterlik ve öz-yeterlik inancının cinsiyet göre farklılaştığını bulgulayan araştırmalar (Aypay, 2010; Brink, vd. (2012); Britner ve Pajares, 2006; Durdukoca-Fırat, 2010; Ekici, 2005; Scholz, vd. 2002) da mevcuttur. Bong (1999) çalışmasında erkek öğrencilerin akademik alanda öz-yeterlik algılarının kadınlardan daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Shahid ve Thompson (2001), öğretmen yeterliğinin cinsiyete göre karşılaştırıldığı çalışmasında, öğretmen öz yeterliliği ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu bunu da kadınların erkeklere göre daha yüksek öz yeterliğine sahip oldukları şeklinde bulguladığını belirtmektedir. Sonuç olarak öz-yeterliğin cinsiyete göre değiştiğini bulgulayan araştırmalarda da bu farkın kadın ya da erkek lehine farklılaştığını görüyoruz. Bu anlamda bir tutarlılık sağlanmadığını söylemek doğru olacaktır. Ayrıca farklı örneklem gruplarıyla çalışmış olması ya da farklı ölçekler kullanılmış olması bu farkın ortaya çıkmasına neden olmuş olabilir.

Araştırma bulguları öğretmen adaylarının genel öz-yeterliklerinin yaşa bağlı olarak değişmediğini göstermiştir. Yıldırım ve İlhan (2010); Brink vd. (2012) da araştırmasında genel öz-yeterliğin yaştan bağımsız olduğunu bulgulamıştır. Ayrıca bu araştırmanın aksine Aypay (2010); Scholz vd. (2002) genel öz yeterliğin yaşa bağımlı bir yapı olduğunu belirtmiştir. Farklı kültürler ya da farklı ölçekler bu tür bir bulguyu ortaya çıkarmış olabilir.

Öğretmen adaylarının genel öz yeterliklerinin öğrenim gördükleri bölüme göre değişmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Yenice (2012)'nin araştırması bu bulguyu destekler niteliktedir. Bununla beraber öz-yeterliliğin öğrenim görülen bölüme göre değiştiğini bulgulayan araştırmalar (Altunçekiç ve diğ., 2005; Kozcu, Çakır ve Şenler; 2007) da mevcuttur. Fakat yapılan bu araştırmalarda bireylerin öz-yeterlikleri incelenmiştir. Bu çalışmada ise genel öz-yeterlik inancı betimlemek amaçlanmıştır. Öz-yeterlik düzeyinde öğrenim görülen bölümle ilgili olarak fark bulunmuş olsa bile, genel öz-yeterlik inançlarında fark çıkmamış olabilir. Bunun sebebi genel öz-yeterlik kavramının özel bir durumdan çok genel bir durumdaki öz-yeterlik çerçevesini yansıtmaması olabilir.

Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının sınıf düzeyine göre değişmediği bulgulanmıştır. Berkant ve Ekici (2007), Cerit (2010), Yenice (2012) tarafından yapılan araştırmalar bu bulguyu destekler niteliktedir. Genel öz-yeterlik inançlarının öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre değişmemesi, öğretmen adaylarının üniversite eğitimlerinin genel öz-yeterliklerine bir katkı sağlamadığı şeklinde yorumlanabilir. Bununla beraber Altunçekiç ve diğ. (2005), Kozcu ve diğ. (2007) tarafından yapılan araştırmalarda ise birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının diğer sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarına göre öz-yeterlik düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Öz-yeterlik sınıf değişkenine bağlı olarak farklı çıkmış olabilir. Fakat genel öz-yeterlik belirli bir durumdaki öz-yeterlikten daha uzun bir süreçte değişime uğruyor olabilir. Bu sebeple de anlamlı bir değişiklik bulunmamış olabilir.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

1. Öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının "orta" düzeyde olmasından yola çıkılarak öğretmen adaylarının genel öz-yeterliklerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmesi,
2. Öğretmen adaylarına genel öz-yeterliklerinin artırılması amacıyla uygulama yaptırılması önerilmiştir.

Not: Bu çalışma 25-27 Nisan 2013 tarihlerinde Antalya'da 28 Ülkenin katılımıyla düzenlenen "International Conference on New Trends in Education - ICONTE-2013" da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akkoyunlu, B., Orhan, F., Umay, A. (2005). Bilgisayar Öğretmenleri için "Bilgisayar Öğretmenliği Öz-Yeterlik Ölçeği" Geliştirme Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29: 1-8.

Aksu, H. H. (2008). Öğretmen Adaylarının Matematik Öğretimine Yönelik Öz-Yeterlilik İnançları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2): 161-170

Altunçekiç, A., Yaman, S. ve Koray, O. (2005). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerine bir araştırma (Kastamonu ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1), 93-102.

Aşkar, P., Umay, A. (2001). İlköğretim Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Bilgisayarla İlgili Öz-Yeterlik Algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21: 1-8.

Aypay, A. (2010). Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2): 113-131.

Azar, A. (2010). Ortaöğretim Fen Bilimleri Ve Matematik Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12): 235-252.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215

Bıkmaz, F. H. (2002). Ortaöğretim Fen Bilimleri Ve Matematik Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2): 197-210.

Berkant, H. G. ve Ekici, G. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretiminde öğretmen öz-yeterlik inanç düzeyleri ile zeka türleri arasındaki iliksinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 113-132.

Brink, E., Alsen, P., Herlitz, J., Kjellgren, K. & Cliffordson, C. (2012). General Self-Efficacy and Health-Related Quality of Life After Myocardial Infarction. *Psychology, Health & Medicine*, 17(3): 346-355.

Britner, S. L. & Pajares, F. (2006). Sources of science self-efficacy beliefs of middle school students. *Journal of Research in Science Teaching*, 43(5), 485-499.

Bong, M.(1999). Personal Factors Affecting the Generality of Academic Self-Efficacy Judgments: Gender, Ethnicity, and Relative Expertise. *The Journal of Experimental Education*, 67(4), 315-331.

Cerit, Y. (2010). Öğretmen öz-yeterlik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ve sınıf öğretmeni adaylarının öz-yeterlik inançları. *Eğitimde Kuram ve Uygulama (Journal of Theory and Practice in Education)*, 6 (1), 68-85

Çetin, B. (2007). Sınıf öğretmenliği anabilim dalı 3. sınıf öğrencilerinin matematik ve fen bilgisi öğretimi öz-yeterliklerinin incelenmesi. *VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 27-29 Nisan 2007.

Chen, G., Gully, S. M., Eden, D. (2004). General Self-Efficacy and Self-Esteem: Toward Theoretical and Empirical Distinction Between Correlated Self-Evaluations. *Journal of Organizational Behavior*, 25: 375-395

Demirel, Ö. (2012). Eğitim Sözlüğü (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Ekici, G. (2005). *Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik öz-yeterlik inançlarını etkileyen faktörler*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.

Ekici, G. (2008). Sınıf yönetimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik algı düzeyine etkisi. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 98-110.

Endler, N. S., Speer, R. L., Johnson, R. M., Flett, G. L. (2001). General Self-Efficacy and Control in Relation to Anxiety and Cognitive Performance. *Social Spring*, 20(1): 36-52.

Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS (Third Edition)*. London: SAGE

Kozcu-Çakır, N. ve Senler, B. (2007). Fen bilgisi ve sınıf öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının belirlenmesi (Muğla Üniversitesi Örneği). *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 5-7 Eylül 2007.

Oğuz, A. ve Topkaya, N. (2008). Ortaöğretim alan öğretmenliği öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik inançları ile öğretmenliğe ilişkin tutumları. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 14.

Kalaycı, Ş. (Ed). (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (23. Baskı). Ankara: Nobel.

Luszczynska, A., Gutierrez-Dona, B., Schwarzer, R. (2005). General Self-Efficacy in Various Domains of Human Functioning: Evidence From Five Countries. *International Journal Of Psychology*, 40(2): 80-89.

Luszczynska, A., Scholz, U. & Schwarzer R. (2005). The General Self-Efficacy Scale: Multicultural Validation Studies. *The Journal of Psychology*, 139 (5), 439-457.

Matsuo, T., Murotake, Y., Kim, M., Akiba, T., Shimojo, N., Kim, M. et al. (2010). High general self-efficacy is associated with less weight loss under a supervised dietary modification program. *Obesity Research & Clinical Practice*, 4: 135-144.

Milner H. R. & Woolfolk-Hoy A. (2003). Teacher self efficacy retaining talented teachers: A case study of an African American teacher. *Teaching and Teacher Education*, 19, 203-276.

Saracaloğlu, A.S., Karasakaloğlu, N. ve Evin Gencil, D. (2010). Türkçe öğretmenlerinin öz-yeterlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi(Electronic Journal of Social Sciences)*, 9 (33), 265-283.

Scherbaum, C.A., Cohen-Charash, Y. & Kern, M.J. (2006). Measuring General Self Efficacy: A Comparison Of Three Measures Using Item Response Theory. *Educational and Psychological Measurement*, 66 (6), 1047-1063.

Shahid, Julia ve David Thompson (2001), "Teacher Efficacy: A Research Synthesis", *Annual Meeting of the American Educational Research Association*, Seattle.

Scholz, U., Gutierrez- Dona, B., Sud, S. & Schwarzer, R. (2002). Is general self efficacy a universal construct? *European Journal of Psychological Assessment*, 18 (3), 242-251.

Skaret, E., Kvale, G., Raadal, M. (2003). General Self-Efficacy, Dental Anxiety and Multiple Fears Among 20-Year-Olds in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44: 331-337.

Song, Z., Chon, K. (2012). General Self-Efficacy's Effect on Career Choice Goals Via Vocational Interests and Person–Job Fit: A Mediation Model. *International Journal of Hospitality Management*, 31: 798– 808

Şensoy, O. ve Aydoğdu, M. (2008). Araştırma soruşturma tabanlı öğrenme yaklaşımının fen bilgisi öğretmen adaylarının fen öğretimine yönelik öz-yeterlik inanç düzeylerinin gelişimine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 69–93.,

Tian, P. S. O., Hasking, P. & Phillips, L. (2007). A Comparison of General Self-Efficacy and Drinking Refusal Self-Efficacy in Predicting Drinking Behavior. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 33: 833–841.

Yenice, N. (2012). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(39),036-058.

Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel Özyeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21 (4), 301-308.